

Our Uniform

Varje söm och varje veck på skoluniformen omsluter minnen och drömmar. Hade hon växt upp någon annanstans hade hon kunnat bli vad som helst, men i Teheran blev hon bara en kvinna.

Oscarsnominerad kortfilm som gör avtryck med sin visuella stil och sin tematiska relevans – noga balanserad i en angelägen och tankeväckande form som ändå lyckas bibehålla tillgänglighet och förmågan att nå bredare publikgrupper.

Rek för åk 6 t.o.m. gymnasiet

BAKGRUND

Regissören Yegane Moghaddam började arbetet med Our Uniform som en dokumentärfilm. Hon intervjuade gymnasieelever och frågade dem om deras skoluniformer. Moghaddam blev tagen av tjejernas berättelser och ville gestalta dem med animationer, men skolledningen gav inte tillåtelse till regissören att använda inspelningarna och hon kunde heller inte fortsätta med sina intervjuer.

Arbetet med filmen inleddes i september 2022, efter Masha Aminis död och i samband med protesterna som följde (se nedan).

Efter den iranska revolutionen 1979 blev det enligt lag obligatoriskt för iranska kvinnor att bära hijab. Kvinnor är enligt lagen skyldiga att dölja sin kropp utanför hemmet och för personer som de inte är släkt med. Konstitutionen från 1979 säger att islamisk lag, sharia, står över alla lagar i samhället.

- Har Iran yttrande-, press- och informationsfrihet? (Och hur kan man få svar på frågan?)

HIJAB SOM UTTRYCK FÖR FÖRTRYCK?

Man kan aldrig bortse från en symbols kontext eftersom betydelsen är beroende av denna. Att som man, eller som kvinna i en sekulär del av världen, ha huvudsjal betyder ju inte samma sak som en religiöst motiverad (eller påtvingad) hijab.

- Huvudbonad som tecken på fromhet och dygd finns i flera religioner. Ge några exempel! (Nunnor bär dok, gifta ortodoxa judinnor och fromma laestadianer täcker håret – och vad handlar egentligen brudslöjan om?)

På arabiska betyder ordet hijab "barriär" eller "sköld" och syftar på avskiljandet av kvinnor gentemot män. Flickor och kvinnor ska dölja sitt hår (och sin kropp) för att bevisa och upprätthålla sin kyskhet och renhet.

- Vad betyder fromhet, kyskhet och dygd?

- Om kvinnokroppen kopplas till skam och synd och måste döljas för att undertrycka sexualitet – vad finns det då för grundantaganden om kvinnor och män? Är kvinnor ansvariga för mäns sexuella begär och beteenden? Varför behöver manskroppen inte skylas för att vara from?

- Förklara vad som menas med hederskultur! Har Iran en hederskultur?

Iran har en lång historia av att reglera kvinnors klädsel. Innan revolutionen 1979 var landet en monarki som styrdes av en shah (kung). Den sista shahen var Mohammad Reza Pahlavi, som störtades under revolutionen. Hans far, Reza Pahlavi som var shah 1925-1941, införde regler *mot* användande av slöja, som del i en västorienterad sekulariseringspolitik. Då förekom det att kvinnor bar slöjor i protest. Reformen mot slöja, Kashf-e hijab, gällde 1936 fram tills Reza Pahlavi abdikerade 1941, men även därefter var slöjbruk illa sett av regimen då det sågs som ett tecken på konservatism och associerades med religiositet, brist på bildning och därtill ett motstånd mot Pahlaviregimen.

I Frankrike infördes förbud mot hijab (och andra "överdrivet stora" religiösa symboler) i skolan 2004 och förbud mot täckta ansikten (t ex niqab och burka) i offentliga miljöer 2011. När landet var värd för sommar-OS 2024 mötte beslutet att inte låta franska idrottare bära hijab stark kritik.

- Vari grundas de franska förbuden och hur motiveras de? Vad är den franska konfessionslösheten, laïcité? Vilka argument finns *för* respektive *emot* Frankrikes förbud?

- Om en religiös kvinna själv vill bära slöja är det väl inte förtryck? Det är väl lika mycket förtryck att förbjuda användandet av slöja – eller? Diskutera och motivera!

- Kan man samtidigt stötta kvinnors rätt att slippa slöja i Iran och stötta deras rätt att ha slöja i Frankrike? Vari består skillnaden?

KÖNSMAKTSORDNING

I filmen säger kvinnan att hon på en annan plats hade kunnat bli vad som helst – men att skolan i Iran gjorde henne till kvinna. Varken mer eller mindre.

Det för tankarna till ett känt citat från Simone de Beauvoir som skrev "man föds inte till kvinna, man blir det".

Koppling till läroplanen, Lgr22
Filmen passar för elever i åk 6 till gymnasiet. Nedan syns exempel på innehåll i läroplanen som filmen med fördel kan relateras till.

SVENSKA åk 7-9
Tala, lyssna och samtala
• Olika former av samtal. Att delta aktivt, uttrycka känslor, tankar och kunskaper, lyssna, ställa frågor och föra resonemang, samt formulera och bemöta argument.

SAMHÄLLSKUNSKAP åk 7-9
Individer och gemenskaper
• Människors identiteter, ekonomiska resurser och möjligheter i samhället och hur dessa kan påverkas av bland annat socioekonomisk bakgrund, kön, ålder och etnicitet. Begreppen makt, rättvisa, jämlikhet och jämställdhet.
Beslutsfattande och politiska idéer
• Vad begreppen demokrati och diktatur, monarki och republik samt parlamentarism och presidentstyre innebär. Exempel på hur dessa olika stats- och styrelseskick kan fungera.
Rättigheter och rättsskipning
• Kränkningar av de mänskliga rättigheterna i olika delar av världen och internationellt arbete för att främja mänskliga rättigheter.
• Friheter, rättigheter och skyldigheter i demokratiska samhällen. Dilemman som hänger samman med demokratiska rättigheter och skyldigheter.
Information och kommunikation
• Nyhetsvärdering och hur den kan påverka människors bilder av omvärlden. Hur individer och grupper framställs i media, till exempel utifrån kön och etnicitet, och hur detta kan påverka normbildning och värderingar.
Granskning av samhällsfrågor
• Lokala, nationella och globala samhällsfrågor och olika perspektiv på dessa.
• Kritisk granskning av information, ståndpunkter och argument som rör samhällsfrågor i såväl digitala medier som i andra typer av källor.

RELIGIONSKUNSKAP åk 7-9
Etik och livsfrågor
• Analys av och reflektion över etiska frågor utifrån elevernas egna argument samt utifrån tolkningar inom religioner och andra livsåskådningar och utifrån etiska modeller. Sådana frågor kan till exempel handla om frihet, rättvisa och solidaritet.
• Samtal om och reflektion över livsfrågor utifrån elevernas egna tankar samt utifrån tolkningar inom religioner och andra livsåskådningar. Sådana frågor kan till exempel handla om identitet, kärlek, sexualitet och meningen med livet.

De Beauvoir var en framstående fransk filosof och feministisk teoretiker. Hennes mest kända verk, "Det andra könet", räknas som en av feminismens stora klassiker. Som titeln lyder menar De Beauvoir att kvinnor historiskt har definierats och förståtts i relation till män, som "den andre". Därmed ses inte kvinnor som självständiga, autonoma varelser, utan som komplement eller motpoler till män. Synsättet har bidragit till att upprätthålla och förstärka patriarkala strukturer.

- Vad menas med en "patriarkal struktur"?

- Red ut begreppen: kön, genus, könsidentitet, könutrryck, könsroll!

- Vad, övergripande, innebär det att vara feminist?

- Många blandar ihop de nära besläktade begreppen "jämlikhet" och "jämställdhet". Red ut vad respektive begrepp syftar på! Behövs båda begreppen?

"Könsmaktsordning" syftar på en struktur av maktrelationer som existerar mellan könen. Det handlar om hur samhället är organiserat och präglat av makt och ojämlikhet, där män har en överordnad position och mer makt och privilegier än kvinnor.

Genom att analysera könsmaktsordningen kan vi förstå och synliggöra hur kön spelar en roll i fördelningen av makt och resurser i samhället, samt hur det påverkar individens möjligheter och livsvillkor.

Mätmetoder som Gender Inequality Index (GII) fångar upp skevheter mellan kvinnor och män på områden som hälsa, medbestämmande och yrkesdeltagande.

Ett område som förstås är motiverat att diskutera när man arbetar utifrån en film är filmbranschen. De flesta framgångsrika regissörer är män. Liksom de flesta framgångsrika producenterna. Och de mest framgångsrika manusförfattarna. Och de mest hyllade och mest välbetalda skådespelarna. Och män porträtteras oftare – både i spelfilm och dokumentärfilm. Män syns oftare i mer komplexa och mer varierade sorters roller, i olika skeden i livet, medan kvinnor fortfarande får mest synlighet som unga, inom ramen för rådande skönhetsnormer.*

- Hur påverkas publiken av att så många filmer handlar om spännande män – i olika sorters roller, på olika platser i helt olika berättelser – men så få kvinnor i så få olika sorters roller?

- Hur påverkas filmerna (och publiken!) av att män oftare regisserar, producerar och skriver manus och att männen och deras filmer uppmärksammas och prisas mer?

- Varför är "identifikation" och "representation" viktigt i film och media? Vad menas med uttrycket "You can't be, what you can't see"?

Slump eller könsmaktsordning – räkna och beräkna!

Hur många filmer av iranska kvinnor har du sett, utöver *Our Uniform*?

Hur många manliga regissörer kan du namnge? Hur många kvinnliga regissörer? I procent: hur stor är skillnaden?

Hur många Oscarsstatyetter har tilldelats svenska filmskapare? Hur många av männen prisades i egenskap av regissör, producent eller rmanusförfattare? Hur många av kvinnorna? I procent: hur stor är sannolikheten att en Oscarsstatyett till en svensk filmskapare tilldelas en kvinna?

Bechdel-testet och A-märkt film

Som en reaktion på den mansdominerade filmbranschen i USA gjorde serietecknaren Alison Bechdel 1985 en komisk seriestrip där två personer ska gå på bio men har tre frågor:

1) Innehåller filmen två namngivna kvinnliga karaktärer?
2) Pratar de med varandra?
3) Pratar de om något annat än män?

För att bli "approved" behöver svaret på de tre frågorna vara ja. De här frågorna kallas för Bechdeltestet och ligger till grund för det som kallas A-märkning av film.

**Normkritik syftar till att synliggöra och komma bort från kategorisering. En ofrånkomlig paradox när man vill mäta jämlikhet och likabehandling är att man för att kunna samla in och analysera data behöver kategorisera människor.*

PROTESTER OCH MOTSTÅND – FÖR MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER

Den 16 september 2022 dog 22-åriga Mahsa Amini i samband med att hon greps av sedlighetspolisen i Iran för att hennes hijab inte bars på ett ”korrekt sätt” och inte täckte tillräckligt mycket av hennes hår. Händelsen utlöste omfattande protester och iranska kvinnor klippte av sig håret och brände sina slöjor under slagorden ”Kvinna, liv, frihet!”. Protesterna, som också väckte stort stöd internationellt, handlade om kvinnors rättigheter specifikt men även om auktoritärt styre och inskränkningar i medborgerliga rättigheter mer generellt.

Sedan april 2024 har Iran infört ytterligare åtgärder för att stävja överträdelser mot slöjtvånget. Hösten 2024 meddelade regimen också att de planerar öppna en ”klinik” som ska ”behandla” kvinnor som inte följer klädlagarna med ”vetenskapliga och psykologiska behandlingar mot att vilja ta av sin hijab”. Nyheten kom bara veckor efter att den 30-åriga universitetsstudenten Ahoo Daryaei greps i Teheran, då hon iklädd endast underkläder protesterade mot landets klädlagar. Människorättsorganisationer uttrycker att de är djupt oroade att Daryaei kan utsättas för tortyr efter att hon förts till ett psykiatriskt sjukhus.

Amensty International har tidigare larmat om att demonstranter som gripits har utsatts för tortyr, våldtäkt och utomrättsliga avrättningar, samtidigt som myndigheterna har trakasserat offrens familjer.

- Vad kan omvärlden göra för att stötta kampen för mänskliga rättigheter i Iran?

- Kan en film som Our Uniform medverka till att sätta press på regimen?

- Filmen har ett konstnärligt uttryck och en lättillgänglig ton. Kan det ha varit en förutsättning för att den skulle kunna bli gjord (och därtill bli Oscarsnominerad och nå stor publik)? Resonera och motivera!

- Filmens titel är dubbeltydig. Vad syftar den på och hur är den samtidigt ”oskyldig” och samtidigt kritisk? Hur understödjer bildspråket filmens dubbla lager?

Produktionsuppgifter

En film av Yegane Moghaddam, Iran 2023
Speltid: 7 min Tal: farsi Text: svenska